

28^e symposium
Nederlandse Vereniging voor Arbeidshygiëne

Arbeidshygiëne minder stoffig?!

Woensdag 10 en donderdag 11 april 2019
Woudschoten Conferentiecentrum, Zeist

Organisatie:
NVvA Commissie Symposium
in samenwerking met EPS 2.0

28e NVvA-symposium: Arbeidshygiëne minder stoffig?!

Welkom!

Woensdag 10 en donderdag 11 april 2019 wordt het 28e NVvA-symposium georganiseerd op de vertrouwde locatie Woudschoten in Zeist met als titel:

“Arbeidshygiëne minder stoffig?!”

We nodigen u van harte uit om bij dit symposium aanwezig te zijn.

Dit jaar hebben we een bijzondere gast die het symposium opent op woensdag. Tamara van Ark, Staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, zal haar visie op de thematiek geven en de rol van onze beroepsgroep.

Het thema ‘Arbeidshygiëne minder stoffig’ is geboren uit feedback van leden. Zijn arbeidshygiënist daadwerkelijk traditioneel, stoffig, ouderwets en weinig vernieuwend? Of juist springlevend, bewust bezig met onderzoek en ontwikkeling, en oefenen daarmee een positieve invloed uit in arboland?

Zit er onder het ‘stof’ een moderne beroepsgroep, die graag de verbinding aan gaat met andere disciplines? Of lijken we stoffig omdat we altijd met gevaarlijke stoffen bezig zijn? Vloeistoffen, gassen of vaste stoffen die een risico vormen voor een werknemer. Blijven wij dit een belangrijke plek geven of verbreden we ons en onderzoeken ook andere belastende factoren (zoals klimaat, fysieke belasting, etc.)?

Het inhoudelijke programma is tot stand gekomen door de bijdragen die we van onze leden hebben mogen ontvangen. Veel arbeidshygiënische onderwerpen maar ook juist bijdragen die over de grens van arbeidshygiëne heen gaan. Tijdens het symposium komen deze zowel plenair als in parallelsessies en workshops aan bod.

De ignite sessies zijn een vast onderdeel van het programma geworden, tien sprekers delen in slechts 5 minuten hun ervaringen uit het vakgebied. Ook staat dit jaar de Bob van Beek-prijs voor de student met de beste scriptie van het jaar weer op het programma.

Naast de betrokkenheid en inspanning van veel van onze leden wordt het symposium mede mogelijk gemaakt door diverse sponsors. Tijdens het symposium is er een ruime informatiemarkt. Hier kunt u zich laten bijpraten over nieuwe producten, diensten en opleidingen.

Heeft u zelf interesse om als sponsor op het congres aanwezig te zijn? Ook dat kan uiteraard. Neemt u dan met ons contact op via symposiumcommissie@arbeidshygiene.nl.

In deze uitnodiging vindt u het volledige programmaoverzicht en algemene informatie over deelname. Meer informatie is uiteraard ook te vinden via www.arbeidshygiene.nl/symposium.

Graag tot ziens in Woudschoten!

Namens de Commissie Symposium
Jan Kegelaer, voorzitter

Hoofdsponsor van het 28e symposium van de NVvA is RPS analyse bv

WOENSDAG 10 april 2019

09.00 - 09.30 uur Ontvangst, registratie, informatiemarkt

OCHTENDPROGRAMMA, PLENAIR

- 09.30 – 09.35 uur **Opening**
Dr. Joost van Rooij, voorzitter NVvA
- 09.35 – 10.00 uur **De rol van de arbeidshygiënist bij het voorkomen van beroepsziekten**
Drs. Tamara van Ark, Staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
- 10.00 – 10.20 uur **Omdat we samen veel meer kunnen**
Ir. Andrea Hiddinga, President-2017-2018, IOHA
- 10.20 – 10.45 uur Pauze, informatiemarkt
- 10.45 – 11.45 uur Eerste ronde sessies (A t/m E)

Deelname is mogelijk aan drie sessies van elk een uur. In één sessie vinden diverse presentaties of een workshop plaats, waarbij rekening is gehouden met de mogelijkheid tot discussie. Elke sessie wordt eenmaal gehouden. U kunt voor de lunch kiezen uit de sessies A t/m E (1e ronde) en na de lunch uit F t/m I (2e ronde) en J t/m M (3e ronde).

Sessie A Praktijkervaringen en mogelijkheden om diesel en lasrook beter te beheersen

Voorzitter: Cindy Bekker PhD, wetenschappelijk medewerker, RIVM, Bilthoven

Dieselmotoremissies in de bouw

Rimke Kerkhoff, arbeidshygiënist en hoger veiligheidskundige, Arbo Unie, Rotterdam

Beoordeling Effectiviteit Afgezogen Lastoorts

Frans van Megroot, arbeidshygiënist, Shell, Moerdijk

Toelichting:

Lasrook en dieselmotoremissie zijn al sinds lange tijd bekende stoffen die helaas toch nog steeds voor de nodige (hoge) blootstellingsniveaus zorgen op de werkplek. Recent is een nieuw A-blad ontwikkeld voor het beheersen van de blootstelling aan DME. Wat zijn nu de praktische beheersmaatregelen die in het A-blad aan bod komen en hoe verhouden deze zich tot een grenswaarde voor DME in de bouwnijverheid? Hoe reeel is een grenswaarde voor DME? Voldoende input voor een zinvolle discussie, nietwaar!? Een beheersmaatregel die enkele jaren geleden ontwikkeld is om de blootstelling aan lasrook beter te beheersen, is de afgezogen lastoorts. Hoe effectief is deze nu in het gebruik? De resultaten van een uitgebreid onderzoek in de petrochemische industrie maken dit duidelijk. In dit onderzoek is ook aandacht besteed aan de ervaringen van de gebruikers, minstens zo belangrijk en interessant om meer over te weten...

Sessie B Uitbreiding van de toolbox

Voorzitter: Fenna de Boer, arbeidshygiënist, Zorg van de Zaak, Utrecht

Procedure voor het afleiden van huidgrenswaarden voor stoffen met een H-notatie maar zonder een dermale 'Derived No Effect Level'

Cornelis van Loon MSc., Consultant Arbeidshygiene en Toxicologie, Caesar Consult, Nijmegen

Nanotechnologie: Innovatie vs. Veiligheid

Dr. ir. Wouter Fransman, Senior Scientist, TNO, Zeist

Toelichting

Veel gevaarlijke stoffen hebben naast gevaarseigenschappen een H-notatie; huidblootstelling aan deze stoffen heeft een schadelijk effect op de gezondheid. Om de huidblootstelling kwantitatief te beoordelen, dient te worden getoetst aan dermale 'Derived No Effect Levels' (DNELs). Deze huidgrenswaarden zijn echter niet voor alle stoffen waarvoor een H-notatie geldt vastgesteld of beschikbaar. In de workshop wordt een praktische procedure gepresenteerd voor het afleiden van tentatieve huidgrenswaarden voor stoffen met een H-notatie.

Als één van de nieuwe technologieën is nanotechnologie opgedoken in een breed gebied van industrieën en toepassingen. De maatschappij blijft op dit moment nog steeds onzeker over nanomaterialen, nanotechnologie en de mogelijke risico's voor de gezondheid van de mens. Juist daarom is duidelijke communicatie over de stand van de techniek, kennis, concepten over risicoperceptie, transparantie over het omgaan met onzekerheden van het allergrootste belang om de risicoperceptie van het publiek ten aanzien van nanomaterialen te beïnvloeden, hun markt te vergroten en bedrijven helpen bij het anticiperen op mogelijk conservatieve regelgeving.

Sessie C Nieuwe ontwikkelingen in blootstellingsrisico's aan biologische agentia

Voorzitter: Vanessa Zaat, arbeidshygiënist, Nederlands Kenniscentrum Arbeid en Longaandoeningen (NKAL), Utrecht

NCVB Factsheet endo- en mycotoxinen

Jaap Maas, bedrijfsarts-epidemioloog, Amsterdams UMC, locatie AMC, Amsterdam

Bijzondere risico's door biologische agentia bij de brandweer

Frans van der Veen, Brandweer Gooi en Vechtstreek, Hilversum

Toelichting:

Fijnstof kan endotoxinen (resten van dode bacteriën) en micro-organismen bevatten. Endotoxinen komen voor in diverse branches, bijvoorbeeld landbouw, veehouderij, compostering, etc. Bij inademing kan dit gezondheidseffecten veroorzaken. Honderdduizenden werknemers worden jaarlijks blootgesteld aan endotoxinen. In deze sessie wordt de factsheet Endotoxinen en de huidige stand van de kennis gepresenteerd.

In de tweede presentatie wordt ingegaan op de blootstellingsrisico's aan biologische agentia bij de brandweer. Door veranderende omstandigheden in het milieu en de leefomgeving worden

bepaalde risico's van biologische agentia voor brandweermensen groter. Deze risico's worden onvoldoende onderkend en de symptomen vaak niet herkend. Alles begint met inzicht in de aanwezige risicovolle situaties. Hier ligt een belangrijke taak voor de arbeidshygiënist!

Sessie D Blootstelling aan chemische agentia bij printprocessen

Voorzitter: Stan de Poot MSc, arbeidshygiënist, Amsterdam UMC, Amsterdam

Cross-sectionele studie in verband met dermale blootstelling aan solventen bij drukprocessen in de grafische industrie

ing. Lucie Huyghebaert, teamleider arbeidshygiëne en metingen, Liantis, Brugge, België

Onderzoek naar het vrijkomen van chemische stoffen bij 3D-printing processen

ir. Ralf Cornelissen, arbeidshygiënist, Ministerie van Defensie - Coördinatiecentrum Expertise Arbeidsomstandigheden en Gezondheid, Doorn

Toelichting:

Al eeuwenlang past de mens grafische druktechnieken toe die gepaard gaan met blootstelling aan chemische agentia. De printindustrie is zodoende van oudsher een interessant domein voor de arbeidshygiënist. Ook de nieuwe processen van het driedimensionaal printen zijn niet zonder gezondheidsrisico's. In deze sessie aandacht voor uitgebreid meetonderzoek naar blootstelling aan chemische agentia tijdens processen in zowel de grafische sector als de driedimensionale printindustrie.

Workshop E REACH

Voorzitter: Ir. Lou Meertens, arbeidshygiënist, Arbomeer, Utrecht

Praktijkcheck REACH blootstellingsscenario's

Drs. Koen Verbist, Senior Consultant, Cosanta, Amstelveen

Toezicht op Arbo en REACH inzetten voor een gezonde werkplek

Ir. Monique Waegemaekers, Inspectie SZW, Utrecht

REACH Exposure Scenario check: voorbeelden uit de praktijk en de ontwikkeling van een vereenvoudigde aanpak

Ir. Dook Noij, Lead Industrial Hygiene Manager, Dow Chemical, Terneuzen

Toelichting

Voor veilig en gezond werken met chemische stoffen is enerzijds de Arbowet en anderzijds REACH van toepassing. In deze sessie wordt inzicht gegeven in het samenspel tussen Arbowet en REACH. Kern in REACH is het opstellen van Exposure Scenarios (blootstellingsscenario's - ES). De vragen waar de sprekers op ingaan zijn: Hoe is de afstemming tussen Arbowet en REACH en hoe is het toezicht geregeld?

Is een pragmatische aanpak bij opstellen van een ES mogelijk?

Hoe verhouden deze scenario's zich tot de praktijk?

11.45 – 13.00 uur Lunch, informatiemarkt
Tijdens de lunch vindt de Algemene Ledenvergadering NVvA plaats

MIDDAGPROGRAMMA

13.00 – 14.00 uur Tweede ronde sessies (F t/m I)

Sessie F Arbeidshygiëne buiten de deur

Voorzitter: Cindy Bekker PhD, wetenschappelijk medewerker, RIVM, Bilthoven

Ergocoaches in de universitair medische centra: 15 jaar inzet!

Ing. Edwin Hagelen, arbeidshygiënist, UMC Utrecht, Utrecht

Kunnen wij leren van de veiligheidkundigen? Het toepassen van veiligheidkundige methodes in een arbeidshygiënische setting

Ir. Tamara Onos, arbeidshygiënist, Auxilium HSE

Toelichting:

Arbeidshygiënisten zijn hard nodig om de gezondheid van mensen op de werkplek te beschermen. Naast de arbeidshygiënisten zijn er nog andere arboprofessionals met wie samen ervoor gezorgd kan worden dat de gezondheid van de werknemers genoeg aandacht krijgt. Hierbij valt onder andere te denken aan ergocoaches en veiligheidkundigen. Een ergocoach is een medewerker die een extra verantwoordelijkheid op zich heeft genomen voor de preventie van fysieke belasting op zijn/haar afdeling. In deze sessie wordt geëvalueerd hoe ergocoaches in universitair medische centra, 15 jaar na implementatie, functioneren en wat er nodig is om ergocoaches nog beter tot hun recht te laten komen. Veiligheidkundigen kijken bij een (bijna) ongeval, in tegenstelling tot arbeidshygiënisten, ook naar hoe de situatie is ontstaan. In deze sessie wordt toegelicht of het meerwaarde heeft om bij schadelijke blootstelling aan gevaarlijke stoffen ook na te gaan hoe de blootstellingsituatie is ontstaan.

Sessie G Verantwoord maatschappelijke arbeidshygiëne

Voorzitter: Ir. Lou Meertens, arbeidshygiënist, Arbomeer, Utrecht

De geest is uit de fles. Intrusie van PER en zijn biodegradatieproducten uit verontreinigde bodem in een kantoorboekhandel

Drs. Martien Graumans, Radboud universitair medisch centrum, Nijmegen

Three Nonprofits Working to Improve Occupational Health for Underserved Workers.

Steven Verpaele MSc., arbeidshygiënist, Belgian Center for Occupational Hygiene

Toelichting:

Wat kan je als arbeidshygiënist doen om de arbeidsomstandigheden in derde wereld landen helpen te verbeteren? Een voorbeeld wordt gepresenteerd in deze sessie. En kan bodemverontreiniging gevolgen hebben voor de blootstelling op de werkplek. Hoe kan je zo'n onderzoek aanpakken en kunnen grenswaarden worden overschreden?

Sessie H Asbest in Straalgrit

Voorzitter: drs. Peter van Balen, consultant PreventPartner, Limmen

Drs. Peter van Balen, consultant PreventPartner, Limmen

Ir. André Holtrop, arbeidshygiënist, Shell International, Assen

Dr. ir. Jody Schinkel, researcher, TNO, Zeist

Toelichting:

Over de casus asbest in straalgrit is al veel gepubliceerd en gesproken. Niet eerder zijn verschillende benaderingen in risicoschatting en communicatie naast elkaar gelegd en vergeleken. In deze sessie worden de benaderingen welke Shell heeft gebruikt, de benaderingen die in een aantal diverse andere blootstellingsituaties zijn gehanteerd en

de methodische aanpak van TNO naast elkaar gepresenteerd en met elkaar vergeleken. Waar zitten de overeenkomsten en waar de verschillen. En wat is het nut van modellen in dergelijke situaties.

Sessie I Blootstellingsmodellen theorie en praktijk

Voorzitter: Ir. André Winkes, arbeidshygiënist, Arbo Unie, Arnhem

Stoffenmanager® - Al 15 jaar betrouwbaar

Henri Heussen PhD, CTO, Cosanta Amstelveen

Beheersing van de blootstelling aan styreen – advisering in de nieuwbouwfase

Drs. Koen Verbist, Senior Consultant, Cosanta, Amstelveen

Toelichting:

De discussie tussen het meten en modelleren van blootstelling zal altijd blijven. Zijn het elkaars concurrenten of zijn ze complementair aan elkaar? Stoffenmanager is een van de bekende modellen om blootstelling te schatten. Hoe verhoudt dit model zich nu tot andere modellen? Wat zijn de toekomstverwachtingen en mogelijkheden van het model?

Hoe kan de blootstelling aan styreen nu al in de nieuwbouwfase beheerst worden? Deze casus, waarin de uitkomsten van Stoffenmanager een belangrijk onderdeel zijn, wordt nader toegelicht. Op het eind is nog voldoende ruimte voor een plenaire discussie.

14.00 – 14.15 uur Wissel naar zalen

14.15 – 15.15 uur Derde ronde sessies (J t/m M)

Sessie J Arbeidshygiene aan je bureau

Voorzitter: Vanessa Zaat, arbeidshygiënist, Nederlands Kenniscentrum Arbeid en Longaandoeningen (NKAL), Utrecht

Beste werkgever, hoe is je kantooromgeving?

Ir. Henny van den Born, senior beleidsmedewerker arbo, Provincie Groningen, Groningen

Evaluatie verlichtingsystemen in kantoren

An Devriendt, Preventieadviseur arbeidsveiligheid en arbeidshygiëne IDEWE vzw, Heverlee, België

Toelichting

Op kantoor kunnen werknemers hinder ondervinden van verschillende factoren. Denk aan te felle of te flauwe verlichting, hitte of koude, geluid, verkeerd geplaatste en afgestelde schermen, binnenklimaat, of ventilatiesysteem. Hierdoor kan een arbeidshygiënist voor verschillende uitdagingen komen te staan. In deze sessie komt aan bod waar een arbeidshygiënist mee te maken krijgt bij een gezonde toekomstbestendige kantooromgeving. Een inspirerend voorbeeld is de Provincie Groningen. In de tweede sessie wordt ingezoomd op het onderwerp verlichting. Welke kansen liggen er hier voor de arbeidshygiënist om een gezond kantoor te creëren?

Sessie K AH in de hoofdrol

Voorzitter: drs. Peter van Balen, consultant PreventPartner, Limmen

Rol van de Arbeidshygiene in schadeclaims

Ir. Theo Scheffers, consultant arbeidshygiëne TSAC, Maastricht

Waarom is de arbeidshygiënist zo goed als onzichtbaar in het chroom-6 debat? Is dat een probleem?

Prof.dr.ir. Hans Kromhout, hoogleraar arbeidshygiëne, Universiteit Utrecht, Utrecht

Toelichting:

De onderwerpen uit deze sessie raken elkaar op de expertrol van de AH en de inleiders vragen nadrukkelijk om een debat over die rol. De expert arbeidshygiënist treedt in het juridische kader op als deskundige van de rechtbank en zou dit kunnen in het maatschappelijk debat om het "gevaarsdenken" te nuanceren.

Is de AH wel zo'n belangrijke expert waar de rechterlijke macht om verlegen zit als het gaat om gezondheidsrisico's? En hoe verhoudt de beroepscode zich tot de arbeidshygiënische expertrol bij het optreden als deskundige voor een procederende partij?

Is het nodig om nadrukkelijk in de media te verschijnen met een genuanceerd verhaal. Of bereiken we meer door gedegen te werken in vergelijking met publicitair aantrekkelijke toxicologen of veiligheidskundigen (de experts die gevaren vaak gelijkstellen aan risico's)? Hoe zie jij jouw rol in deze processen, wat zijn je ervaringen en hoe kunnen we elkaar daarin versterken?

Workshop L SDS en exposure scenario's (max. 30 deelnemers)

Voorzitter: Ing. Fenna de Boer, arbeidshygiënist, Zorg van de Zaak Experts, Utrecht

Het checken van SDS en Exposure Scenarios – hoe doe je dat? Een pragmatische aanpak

Dr. ir. Evelyn Tjoe Nij, Industrial Hygiene Manager, Dow Chemical, Terneuzen

Ir. Paul van de Sandt, Senior Industrial Hygienist, Shell Health, Den Haag

Toelichting:

Zowel in het bedrijfsleven als vanuit de Inspectie SZW is er de laatste tijd veel aandacht voor de kwaliteit van zowel de veiligheidsinformatiebladen (VIB) als de Exposure Scenario's. Er worden dan ook steeds meer inspecties uitgevoerd, waarbij wordt gecontroleerd of de VIB en Exposure Scenario's in orde zijn. Ondanks de diverse hulpmiddelen om de kwaliteit van de VIB's en ES te controleren en beoordelen, is er nog veel te winnen. Bijvoorbeeld is het REACH vocabulaire is niet bekend, er is overlap met de Arbowet, en de kwaliteit van Exposure Scenario's is nog niet altijd goed.

In deze workshop ga je aan de slag met het beoordelen van een VIB met Exposure Scenario's aan de hand van een vereenvoudigde aanpak.

Op basis van de ervaringen van deze workshop en 2018 zal worden vastgesteld welke elementen wel te controleren en dus ook te handhaven zijn en wat als "good practice" aangenomen kan worden.

Sessie M Buitencategorie stoffen

Voorzitter: Stan de Poot MSc, arbeidshygiënist, Amsterdam UMC, Amsterdam

CM registratie nut en uitvoering. Hoe wordt de CM registratie in de praktijk vormgegeven?

Johan Vincenten, arbeidshygiënist, Arbo Unie, Groningen

Minder stoffig? Minder CM-stoffig! Vervangen tot elke prijs?

ir. Jeroen Terwoert, specialist arbeidshygiëne, Inspectie SZW – Inspectiebreed Kenniscentrum (IKC), Utrecht

Toelichting:

Aan de wettelijke verplichtingen bij het toepassen van carcinogene en mutagene stoffen wordt, getuige de praktijk, maar beperkt voldaan. Veel ruimte voor verbetering dus. In deze sessie aandacht voor de aanpak van CM-registratie, gevolgd door een consultatieronde voor een nieuw instrument van Inspectie SZW voor het vervangen van CM-stoffen.

15.15 – 15.45 uur Pauze, informatiemarkt

VERVOLG MIDDAGPROGRAMMA

15.45 – 16.30 uur Plenair

Stress zit in de lucht....stof tot nadenken

Cecile de Roos MWO CMC

16.30 – 17.25 uur

Ignite sessie (flitspresentaties)

Ing. Edwin Hagelen (vz), UMC Utrecht (voorzitter)

Ir. Huib Arts, Arboplaats

Ir. Leo van der Biessen, HaskoningDHV Nederland

Ir. Hans Hofmeester, Grondslag

Drs. Yvonne Jansma, Sphera

Ing. Jan Kegelaar, RPS analyse

Ir. Jan Koppejan, Industrial Hygiene Consulting

Ir. Tamara Onos, Auxhiliium HSE

Dr.ir. Wendel Post, Arbo Unie

Ir. André Winkes, Arbo Unie

17.25 – 17.30 uur

Dagafsluiting

Ing. Jan Kegelaar, voorzitter Commissie Symposium

17.30 uur

Borrel, informatiemarkt

Afmelden bij de symposiumbalie

FEESTAVOND

18.00 uur

Social event

19.30 uur

Diner in de Sociëteit

Uitreiking Buitenlandbeurs

24.00 uur

Einde feestavond

DONDERDAG 11 april 2019

08.30 - 09.00 uur Ontvangst, registratie, informatiemarkt

OCHTENDPROGRAMMA, PLENAIR

- 09.00 – 09.05 uur **Opening**
Dr. Joost van Rooij, voorzitter NVvA
- 09.05 - 09.15 uur *Ing. Jan Kegelaer, voorzitter Commissie Symposium, dagvoorzitter*
- 09.15 – 10.00 uur **20 jaar onderzoek naar de beroepsmatige risico's van MRI**
Prof. dr. ir. Hans Kromhout, Universiteit Utrecht
- 10.00 – 10.45 uur **Arbeidshygiene in Suriname: verleden, heden, toekomst**
Ir. Vincent Correia
- 10.45 – 11.15 uur Pauze, informatiemarkt
- 11.15 – 12.15 uur Vierde ronde sessies (N t/m R)

Deelname is op deze dag mogelijk aan drie sessies van elk een uur. In één sessie vinden diverse presentaties of een workshop plaats, waarbij rekening is gehouden met de mogelijkheid tot discussie. Elke sessie wordt eenmaal gehouden. U kunt voor de lunch kiezen uit de sessies N t/m R (4e ronde). Na de lunch kunt u kiezen uit S t/m V (5e ronde) en W t/m Z (6e ronde).

Sessie N Vergeten kindjes van de arbeidshygiëne

Voorzitter: Ir. Lou Meertens, arbeidshygiënist, Arbomeer, Utrecht

Warmste zomer in minimaal 3 eeuwen

Elvera Breedland, specialist arbeidshygiëne & chemische veiligheid, Inspectie SZW, Utrecht

Is je RI&E compleet? Alleen als je psychosociale arbeidsbelasting niet vergeet.

Ir. Huib Arts, arbeidshygiënist, Arboplaats, Gouda

Toelichting:

In deze sessie verkennen we de buitenrand van de arbeidshygiëne. Langdurig werken in mediterrane klimaatomstandigheden zoals in de (lange) zomer van 2018 is een van deze onderwerpen. Na een korte verkenning exploreren we op een interactieve wijze de creatieve (on)mogelijkheden om te komen tot haalbare en praktische oplossingen. Psychosociale arbeidsbelasting is sinds de laatste wijziging in de ArboWet een onontbeerlijk onderdeel in de RI&E, maar hoe kan je als professional de leidinggevende ook een praktische handreiking doen, om de knelpunten aan te pakken?

Workshop O Beroepsziektenspel (max. 35 deelnemers)

Voorzitter: drs. Peter van Balen, consultant PreventPartner, Limmen

Cyril Litjens, Innovatiemanager Veiligheid & Gezondheid, RPS analyse bv, Breda

Toelichting:

Een hele verfrissende kijk op beroepsziekten en dan ook nog in de vorm van een spel. Zeker de moeite waard dus om deze sessie bij te wonen! Tijdens de workshop streven we ernaar om met verschillende disciplines tot een integrale aanpak voor beroepsziekten te komen. De gedachte is dat het spel uiterst geschikt kan zijn in bedrijven waar meerdere mensen zich met blootstelling bezig houden. Of dit ook echt zo is mogen jullie zelf komen ervaren.

Sessie P Evaluatie van 'nano-tools'

Voorzitter: Ing. Fenna de Boer, arbeidshygiënist, Zorg van de Zaak Experts, Utrecht

Evaluatie van 'nano-tools' voor veilig werken met nanomaterialen op de werkplek

Dr. ir. Daan Huizer, arbeidshygiënist, Caesar Consult, Nijmegen

Maaïke Visser PhD, wetenschappelijk medewerker, RIVM, Bilthoven

Toelichting:

De afgelopen jaren zijn diverse instrumenten ontwikkeld om de mogelijke gezondheidsrisico's van werkzaamheden met nanomaterialen in kaart te brengen, te prioriteren en/of te beheersen. In opdracht van de Ministeries van I&M, VWS en SZW is geëvalueerd welke van deze 'nano-tools' bedrijven in de praktijk kunnen ondersteunen. Hierbij is gekeken naar de kwaliteit, bruikbaarheid en inzetbaarheid van enkele tientallen instrumenten. De resultaten van dit onderzoek bieden handvatten voor bedrijven bij het maken van een keuze voor een of meerdere 'nano-tools', afhankelijk van hun voorkeuren en hun praktijkgebruik van nanomaterialen. Tijdens de workshop worden de resultaten van het onderzoek gepresenteerd en zal (een prototype van) het hieruit ontwikkelde online keuze-instrument worden gedemonstreerd. Daarnaast is er gelegenheid voor de deelnemers om enerzijds hun ervaringen met de inzet van nano-tools in hun praktijk te delen en anderzijds om stil te staan bij het ontsluiten van het nieuwe online keuze-instrument naar praktijkgebruikers.

Sessie Q Verleden en heden

Voorzitter: Ir. André Winkes, arbeidshygiënist, Arbo Unie, Arnhem

Dood en verderf zaaiend zwavelzuur. Een gerechtelijke dwaling van een casus milieuverontreiniging in Italië uit 1690

Drs. Jurjen H. Breedijk, arbeids- en bedrijfsgeneeskundige, Diatriba, Vinkeveen

Exposoom: kansen voor meer effectieve preventie van beroepsziekten door stoffen

Dr. Eelco Kuijpers, TNO, Zeist

Toelichting:

Van incidenten in de baroktijd tot de technologie van de toekomst. De geschiedenis van voortschrijdende inzichten.

Sessie R Multidisciplinair speuren

Voorzitter: Stan de Poot MSc, arbeidshygiënist, Amsterdam UMC, Amsterdam

Handhygiëne, (on)handig?

Diana Romijn MSc, arbeidsdermatoloog, Centrum Huid en Arbeid, Velp

Minimalisatie MDI in de gipskamer

Ing. Babs van Manen-Vernooij, arbeidshygiënist, Amsterdam UMC, Amsterdam

Toelichting:

Om de gezondheidseffecten en -risico's bij werkgebonden allergische huid- en luchtwegklachten adequaat te kunnen beheersen is vaak het nodige speurwerk vereist. Een multidisciplinaire aanpak met werkplekonderzoek door de arbeidshygiënist en medische diagnostiek door de arbeidsdermatoloog vergroot de kans op succes. In deze sessie wordt dit onderwerp aan de hand van casuïstiek vanuit zowel arbeidsdermatologisch als arbeidshygiënisch perspectief belicht.

12.15 – 13.15 uur Lunch, informatiemarkt

MIDDAGPROGRAMMA

13.15 - 14.15 uur Vijfde ronde sessies (S t/m V)

Workshop S Vuistregels voor het beoordelen van micro-organismen op de werkplek (max. 25 deelnemers)

Voorzitter: Vanessa Zaat, arbeidshygiënist, Nederlands Kenniscentrum Arbeid en Longaandoeningen (NKAL), Utrecht

Ineke Thierauf

Remko Houba, arbeidshygiënist, Nederlands Kenniscentrum Arbeid en Longaandoeningen (NKAL), Utrecht

Toelichting

Voor beroepsmatige blootstelling aan micro-organismen kunnen geen gezondheidskundige grenswaarden worden afgeleid door het ontbreken van goede informatie over blootstellingsrespons relaties. In de praktijk worden verschillende vuistregels gehanteerd. Onlangs is er binnen de NVvA een werkgroep gestart die de vuistregels voor micro-organismen op de werkplek in meer brede zin wil beschouwen. Medio april zullen de eerste resultaten van deze werkgroep bekend zijn. Zij willen deze resultaten graag met de arbeidshygiënist delen. Heb je dus regelmatig te maken met blootstelling aan micro-organismen op de werkplek? Verricht je wel eens metingen, maar is interpretatie van de resultaten lastig? Kom dan naar deze interactieve workshop en deel je gedachten met de werkgroep.

Sessie T Stof tot nadenken: 25 jaar RI&E in Nederland!

Voorzitter: Nick van den Hurk MSc, specialist arbeidshygiëne, MSD Animal Health, Boxmeer

Dr.ir. Wendel Post, arbeidshygiënist, Arbo Unie, Haarlem

Heleen Bakker, arbeidshygiënist, Arbo Unie, Zwolle

Toelichting:

De RI&E, iedereen kent de term, sommigen weten niet eens dat het een afkorting is. Wat leert de ervaring van 25 jaar RI&E's? Wat maakt of breekt een krachtig instrument? Deze workshop gaat zorgen dat eveRIEbody happy naar huis gaat.

Sessie U Risicobeheersing van kankerverwekkende stoffen op de werkplek; beleid en praktijk

Voorzitter: Cindy Bekker PhD, wetenschappelijk medewerker, RIVM, Bilthoven

De lange weg naar een arbeidshygiënisch beheerste formaldehydeblootstelling in een anatomie afdeling

Drs. Martien Graumans, Radboud universitair medisch centrum, Nijmegen

REACH of Arbo? Een arbeidshygiënische blik op Regulatory Management Option Analysis (RMOA)

Maaïke Visser PhD, wetenschappelijk medewerker, RIVM, Bilthoven

Toelichting:

Bij het werken met gevaarlijke stoffen moeten voldoende maatregelen worden getroffen om de werknemer te beschermen tegen mogelijke negatieve gezondheidseffecten. In de praktijk worden er allerlei afwegingen gemaakt om de meest geschikte beheersmaatregelen toe te passen. Binnen REACH wordt bij de selectie van SVHC stoffen (substances of very high concern) geanalyseerd wat de beste optie is voor risicobeheersing en een advies over de meest geschikte optie(s) wordt beschreven in een 'Regulatory Management Option Analysis (RMOA)' document. In deze sessie wordt besproken welke maatregelen er genomen kunnen worden om de blootstelling aan formaldehyde, in een anatomie afdeling, te reduceren. Daarnaast wordt er geanalyseerd hoe arbeidshygiënist vanuit hun praktijkervaring aankijken tegen de adviezen over de meest geschikte optie(s) voor risicobeheersing die beschreven staan in de RMOA's.

Sessie V Opgeruimd staat netjes

Voorzitter: Ir. André Winkes, arbeidshygiënist, Arbo Unie, Arnhem

Een spill: Hoe ruim je veilig op?

Ir. Saskia Vermij, operation safety coordinator, BASF, De Meern

Coating verwijderen – Kort van stof of in het stof bijten?

Kelly Caris, arbeidshygiënist, Arbo Unie, Eindhoven

Toelichting:

Klassieke arbeidshygiëne: 2 verschillende situaties waarin het er om gaat hoe je de onvermijdelijke blootstelling kunt beheersen.

Sessie BvB Bob van Beek-prijs

Presentaties van genomineerden voor de Bob van Beek-prijs.

Occupational exposure of gasoline station attendants to benzene, toluene and xylenes in the western province of Sri Lanka

Laurie de Werdt, Arbo Unie, Utrecht

Beoordeling van blootstelling aan gevaarlijke stoffen in een labomgeving

Wim Grisnich, DSM Resins & Functional Materials, Zwolle

14.15 – 14.30 uur Wissel naar de zalen

14.30 - 15.30 uur Zesde ronde sessies (W t/m Z)

Workshop W Risicocommunicatie (max. 25 deelnemers)

Voorzitter: Ir. André Winkes, arbeidshygiënist, Arbo Unie, Arnhem

Risicocommunicatie, stof tot nadenken

Prof. Daniëlle Timmermans, Chief Science Officer Risicocommunicatie, RIVM, Bilthoven

Drs. ing. Jolanda Willems MBA, arbeidshygiënist, toxicoloog, bestuurder

PreventPartner, Nijmegen

Toelichting:

Een arbeidshygiënist communiceert dagelijks over risico's met werkgevers en werknemers. Dit is een uitdaging omdat de perceptie van de risico's heel anders kan zijn vanuit de verschillende perspectieven. Het gevolg hiervan is dat de noodzakelijke acties niet worden uitgevoerd wanneer risico's worden anders en lager worden waargenomen of dat er minder goed geïnformeerde keuzes worden gemaakt. Het is ook mogelijk dat werknemers zich ongerust maken over risico's die adviseurs niet als ernstig beoordelen.

Het is derhalve belangrijk om effectief te communiceren over risico's.

Maar hoe doe je dat als arbeidshygiënist? Hoe vind je de juiste toon en de bewoordingen? Hoe ga je om met (statistische) onzekerheden?

Deze workshop geeft inzicht in welke factoren invloed hebben op de perceptie van mensen over risico's en hoe je dit als adviseur in positieve of negatieve zin kunt beïnvloeden. Dit wordt zowel vanuit een theoretisch kader benaderd als wel geïllustreerd door praktijkcasussen.

Sessie X Begrijpelijke veiligheidsinstructies

Voorzitter: Cindy Bekker PhD, wetenschappelijk medewerker, RIVM, Bilthoven

De kracht van begrijpelijke veiligheidsinstructies

Wessel Visser, BureauTaal, Culemborg

Toelichting:

Veiligheidsinstructies zijn nodig om ongevallen op het werk te voorkomen. Logischerwijs is het daarom erg belangrijk dat deze veiligheidsinstructies duidelijk en eenduidig zijn. In deze workshop wordt ingegaan op de voordelen van begrijpelijke taal en wordt m.b.v. schrijfoefeningen geïllustreerd hoe je begrijpelijke veiligheidsinstructies schrijft.

Sessie Y Met een knal

Voorzitter: Nick van den Hurk MSc, specialist arbeidshygiëne, MSD Animal Health, Boxmeer

Onderzoek naar geluidsreducerende maatregelen bij de blootstelling aan schietgeluid

Ing. Erik Berke, Arbodienst Defensie, Schaarsbergen

Het gehoor beschermen en de bron aanpakken - goed plan, maar hoe dan?

Ir. Erik Kateman, arbeidshygiënist, Tronada Consult

Toelichting:

Deze sessie gaat over schadelijk geluid. We weten dat geluid schadelijk is, we weten hoe we de blootstelling kunnen verminderen. Maar toch: we doen het zo weinig. Hoe komt dit? Wat is het effect van een gehoorbeschermingsprogramma? Na een literatuurstudie die hier vol op in gaat volgt een presentatie van defensie die in gaat op het Auditory Hazard Assessment Algorithm for Humans. Deze tool is gebruikt om de belasting tijdens schietoefeningen en geluid reducerende maatregelen te beoordelen.

Sessie Z Door het oog van de arbeidshygiëne

Voorzitter: drs. Peter van Balen, consultant PreventPartner, Limmen

Het gebruik van publieke en private grenswaarden voor gevaarlijke stoffen; waar lopen arbeidshygiënist en veiligheidkundigen tegenaan

Dr. Nicole Palmes, functie, RIVM, Bilthoven

Werken tot 67? Een op de drie, lukt dat niet

Ir. Huib Arts, arbeidshygiënist, Arboplaats, Gouda

Toelichting:

In de bijdragen worden op het eerste oog onderzoeken gepresenteerd die weinig met elkaar te maken hebben. Niets is echter minder waar. Gaat het onderzoek in het gebruik van grenswaarden (publiek en privaat) door arbeidshygiënist en veiligheidkundigen nog over de technische beperkingen en de praktische bruikbaarheid. Het onderzoek naar duurzame inzetbaarheid laat zien dat niet alleen de beschikbaarheid en toepasbaarheid van grenswaarden vragen op werpen. Omdat mensen langer moeten doorwerken komen de aannames, uitgangspunten en benaderingen (40 jaar werken - dosis-effect relaties – belasting en belastbaarheid) voor het vaststellen van grenswaarden mogelijk ter discussie te staan.

15.30 – 16.00 uur	Pauze, informatiemarkt
16.00 – 16.15 uur	Buitenlandbeurs
<i>Ir. Theo Scheffers, consultant arbeidshygiëne TSAC, Maastricht</i>
16.15 – 17.00 uur	Een moeilijk verhaal gemakkelijk vertellen en vice versa
<i>Adriaan ter Braack, Wetenschapsjournalist, schrijver en programmamaker</i>
17.00 – 17.15 uur	Prijs beste spreker, uitreiking Bob van Beek-prijs en afsluiting
<i>Ing. Jan Kegelaer, voorzitter Commissie Symposium</i>
17.15 – 17.45 uur	Borrel, informatiemarkt
Afmelden bij de symposiumbalie

ALGEMENE INFORMATIE

<i>Plaats</i>	Woudschoten Conferentiecentrum, Woudenbergseweg 54, 3707 HX Zeist. Telefoon: 0343 492492 (www.woudschoten.nl).
<i>Parkeren</i>	De parkeerruimte bij het Conferentiecentrum is gratis.
<i>Openbaar</i>	Degenen die met het openbaar vervoer komen kunnen gebruik maken van een (gratis) pendeldienst vanaf station Driebergen/Zeist. Op het aanmeldingsformulier kunt u aangeven of u met het openbaar vervoer reist. Ca. één week voor het symposium ontvangt u verdere informatie over de pendeldienst. U kunt ook gebruik maken van de OV-fiets; de reisafstand bedraagt ca. 4 km. (15 minuten).
<i>Aanmelding</i>	U kunt zich aanmelden door middel van het aanmeldingsformulier op www.arbeidshygiene.nl , zie rubriek Symposium 2019 inschrijfformulier. Na ontvangst van uw inschrijving sturen wij u een deelnamebevestiging c.q. factuur.
<i>Kosten</i>	NVvA-, BSOH-, NVVK- BA&O, HumanFactorsNL leden: 1 dag € 270,= 2 dagen € 395,= Niet-leden: 1 dag € 320,= 2 dagen € 515,= Studenten jonger dan 25 jaar (kopie inschrijvingsbewijs meesturen) 1 dag € 75,= 2 dagen € 110,= Studenten MAH/Post HBO AH/AIO (kopie inschrijvingsbewijs meesturen) 1 dag € 125,= 2 dagen € 255,= Feestavond € 40,= Feestavond studenten gratis Hotelkamer incl. ontbijt voor 1 persoon € 95,= Hotelkamer incl. ontbijt voor 2 personen, p.p. € 75,=

Alle bedragen zijn exclusief 21% BTW en per persoon.
Indien de inschrijving vóór 1 maart 2019 bij de NVvA binnen is, wordt een **vroegboekorting** van € 15,= voor deelname aan 1 dag en € 25,= voor deelname aan 2 dagen verleend. Deze korting geldt niet voor studenten.

<i>Deelname</i>	De aanmeldingen worden op volgorde van binnenkomst behandeld Bij aankomst op de locatie kunt u zich registreren bij de symposiumbalie. Er worden geen certificaten meer uitgereikt. Het congressecretariaat plaats na afloop van het symposium een digitale presentielijst op het besloten ledendeel van de website. Deze kunt u gebruiken als bewijs van deelname.
<i>Verhindering</i>	Tot drie weken voor het symposium kan uitsluitend schriftelijk geannuleerd worden. Wij berekenen dan € 50,= administratiekosten. Daarna brengen wij het volle bedrag in rekening. Vervanging door een collega, mits tijdig doorgegeven, is mogelijk.
<i>Informatie</i>	NVvA-secretariaat: EPS 2.0, Bernie Duivens of Mijnie Hoppenbrouwers, Weegschaalstraat 3, 5632 CW Eindhoven, tel. 040 2911424, e-mail: symposiumcommissie@arbeidshygiene.nl of zie: www.arbeidshygiene.nl .

WOENSDAG 10 april 2019

09.00 – 09.30 uur Ontvangst, registratie, informatiemarkt

OCHTENDPROGRAMMA PLENAIR

- 09.30 – 09.35 **Opening voorzitter NVvA**
Dr. Joost van Rooij
- 09.35 – 10.00 **De rol van de arbeidshygiënist bij het voorkomen van beroepsziekten**
Drs. Tamara van Ark, Staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
- 10.00 – 10.20 **Omdat we samen veel meer kunnen**
Ir. Andrea Hiddinga, President-2017-2018, IOHA
- 10.20 – 10.45 Pauze, informatiemarkt*
- 10.45 – 11.45 **Eerste ronde sessies (A t/m E)**
- 11.45 – 13.00 **Lunch**
*Informatiemarkt**
- Tijdens de lunch vindt de Algemene LedenVergadering NVvA plaats**

MIDDAGPROGRAMMA

- 13.00 – 14.00 **Tweede ronde sessies (F t/m I)**
- 14.00 – 14.15 Wissel naar zalen
- 14.15 – 15.15 **Derde ronde sessies (J t/m L)**
- 15.15 – 15.45 Pauze
*Informatiemarkt**

PLENAIR

- 15.45 – 16.30 uur **Stress zit in de lucht....stof tot nadenken**
Cecile de Roos MWO CMC
- 16.30 – 17.25 uur **Ignite sessie** (flitspresentaties)
Ing. Edwin Hagelen (vz), UMC Utrecht
- 17.25 – 17.30 uur **Dagafsluiting**
Ing. Jan Kegelaer, voorzitter Commissie Symposium
- 17.30 uur Borrel, informatiemarkt
Afmelden bij de symposiumbalie
- 18.00 - 24.00 **Feestavond**
Social Event
Diner
Uitreiking Buitenlandbeurs

DONDERDAG 11 april 2019

08.30 – 09.00 uur Ontvangst, registratie, informatiemarkt

OCHTENDPROGRAMMA PLENAIR

- 09.00 – 09.15 **Opening voorzitters**
Dr. Joost van Rooij en Ing. Jan Kegelaer
- 09.15 – 10.00 **20 jaar onderzoek naar de beroepsmatige risico's van MRI**
Prof. dr. ir. Hans Kromhout, Universiteit Utrecht
- 10.00 – 10.45 **Arbeidshygiene in Suriname: verleden, heden, toekomst**
Ir. Vincent Correia
- 10.45 – 11.15 Pauze, informatiemarkt
- 11.15 – 12.15 **Vierde ronde sessies (N t/m R)**
- 12.15 – 13.15 **Lunch**
*Informatiemarkt**

MIDDAGPROGRAMMA

- 13.15 – 14.15 **Vijfde ronde sessies (S t/m V)**
Tijdens deze ronde vinden de presentaties van de Bob van Beek-prijs plaats
- 14.15 – 14.30 Wissel naar zalen
- 14.30 – 15.30 **Zesde ronde sessies (W t/m Z)**
- 15.30 – 16.00 **Pauze**
*Informatiemarkt**
- 16.00 – 16.15 **Buitenlandbeurs**
- 16.15 – 17.00 **Een moeilijk verhaal gemakkelijk vertellen en vice versa**
Adriaan ter Braack, Wetenschapsjournalist, schrijver en programmamaker
- 17.00 – 17.15 **Prijs beste spreker, uitreiking Bob van Beek-prijs en afsluiting**
Ing. Jan Kegelaer, voorzitter Commissie Symposium
- 17.15 – 17.45 Borrel, informatiemarkt
Afmelden bij de symposiumbalie

* Informatiemarkt. Tijdens de pauzes in het programma presenteert een aantal bedrijven en instituten zich met hun producten en/of diensten of op een andere wijze.